“Муаллим ҳақида сўзим ушбудир...”

Мамлакатимизда соғлом ва баркамол авлодни тарбиялаш, ўсиб келаётган ёшларимизнинг ижодий ва ақлий салоҳиятини рўёбга чиқариш, ўз олдига қўйган олижаноб мақсадларига етказиш, тегишли маълумот ва билим, шунингдек, маълум касб ёки ҳунар эгаси сифатида замон талабларига жавоб берадиган маънан етук шахслар этиб вояга етказиш таълим соҳаси олдига қўйилган асосий талаб ҳисобланади. Чунки давлат ва жамият ҳар томонлама ривожланган, яъни яхши тарбия кўрган ёшларга доимо эҳтиёж сезади. Зеро, ёшлар келажакда давлатнинг таянчи ва жамиятнинг етакчи кучига айланади.

Тарбия ишида кўп нарса ўқувчини тарбиялаётган тарбиячига, яъни ўқитувчи-мураббийга боғлиқ. Халқимизда ўқитувчи қандай бўлса, ўқувчиси ҳам шундай бўлади, деган гап бор. Яъни ўқитувчи ўқувчилар қалбини янги ва бетакрор дунё, мўъжизаларга бой ҳаёт дунёсига олиб киради. Ўқувчилар ўқитувчининг ҳар бир хатти-ҳаракати, ўзини тутиши, муомала ва кийиниш маданияти, одоби, турли хислату фазилатларидан ибрат, андоза

ни тақозо қилмоқда.

Юртимизда азал-азалдан тарбия жараёни “Устоз-шогирд” анъаналари асосида олиб борилган. Айниқса, бу усул у ёки бу касб-ҳунар сирларини ўргатишда қўл келади. Ҳозирги кунда ҳам кўпгина уста ёки ҳунармандлар ўзлари эгаллаган ҳунарларни фарзандлари ёки шогирдларига шу асосда ўргатиб келмоқдалар. Албатта, бу усул ҳам устоз-мураббийликнинг бир кўриниши сифатида кўпгина ҳунарларнинг умрбоқийлиги ва бардавомлигига хизмат қилиб келмоқда.

Тарбия — арабча “рибув” сўзидан олинган бўлиб, “ўстирмоқ” ёки “кучайтирмоқ” маъносида келади. Шунингдек, “тарбият” ёки “тарбиятун” сўзлари “парвариш қилиш”, “таълим бериш”, “одоб ўргатиш”, “тўғри йўл кўрсатиш”, “улғайтириш”, “меҳрибонлик кўрсатиш” ва “ҳимоя қилиш” каби маъноларни ҳам билдиради.

Диёримизда илм-маърифат такомилга етишида Кубравия тариқати асосчиси, улуғ мутасаввиф, мураббий, шайх Нажмиддин Кубро, чингиз босқинидан сўнг заминимизда ислом дини мавқеининг тикланишига беқиёс ҳисса қўшган Сайфиддин Бохарзий каби улуғларимизнинг ҳам хизмати улкан бўлди. Кейинчалик улардан таҳсил олган шогирдлар Мовароуннаҳрда илм-маърифат, тасаввуф илми ва тариқат одоблари яна қарор топишига камарбаста бўлдилар.

Мутафаккир аждодимиз, ҳаётлигидаёқ афсонага айланган машҳур олим, фанларнинг деярли барчаси билан шуғулланган, тиббиёт илмининг асосчиси Абу Али ибн Сино яратган табобат илми мактаби анъаналари кейинги асрларда ҳам муносиб давом эттирилди. Ўз даврида ном қозонган Абу Мансур Ҳасан ибн Нуҳ ал-Қамарий, Абдураҳмон Ҳасан ал-Қуттоний Марвазий, Ҳаким Азрақий, Бадриддин Муҳаммад ибн Баҳром Калонасий каби табиблар ҳам соҳа ривожига муносиб ҳисса қўшдилар.

Энг муҳими, юртимизда яшаб ўтган кўплаб маърифатпарвар ҳукмдорлар олим ва муаллимларни ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлаб, Мовароуннаҳрнинг чинакам зиё масканига айланишига шароит яратиб бердилар. Бу жиҳатдан, Исмоил Сомоний, Соҳибқирон Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Ҳусайн Бойқаро, Заҳириддин Муҳаммад Бобур, Абдуллахон, Имомқулихон сингари маърифатпарвар ҳукмдорларнинг хиз-

Ғиёс Абдуғани, Ота Жал
Носиров, Уста Насрулло
Танбурий, Уста Шоҳид Ҳо
каби забардаст мақом
лимдонлари ва маҳора
чолғучи-созандалар такл
этилиб, Бухоро Шашмақо
нотага туширилгани қа
мий мусиқа санъатими
эҳтиромнинг ёрқин наму
си бўлди. Ўз навбатида,
саъй-ҳаракатлар Бухоро
минидан Мутаваккил Бур
нов, Олим Хўжаев, Раз
Ҳамроев, Омина Фаёз
Марьям Ёқубова, Мух
Ашрафий, Саттор Яра
каби ўнлаб забардаст са
ат намояндалари етиш
чиқишига замин яратди.

Мамлакатимиз илм-фа
нинг беназир намоянда
замонавий фалсафа ф
асосчиларидан бири, ма
фан бўйича мамлакатим
нинг биринчи фан докт
ва академиги, шунинг
ўтган асрда ижтимоий ф
ларнинг ўқитилишига қа
ҳисса қўшган аллома Иб
ҳим Мўминов ҳаёти ва
мий-педагогик фаолияти
тоз-мураббийликнинг ёр
намунаси эди.

Фалсафа ҳамда бо
ижтимоий фанлар бўйича
нафардан ортиқ фан до
ри, шунингдек, 100 нафа
яқин фан номзодига бев
та мураббийлик қилган
маткаш олимнинг бу фи
йилиги Бухоро заминида
яга етган Саид Алиев, Т
Қораев, Тўра Мирзаев. О
жон Сафаров, Эргаш К
чев, Ҳамид Неъматов, Ра
Воҳидов, Иброҳим Ҳа
сингари забардаст ол
ларнинг етишиб чиқиш
устозлар анъанасини м
сиб давом эттиришига т
ки берди. Бу ўринда, Ўз
рида Бухорода Абду
Фитрат чинакам байро
лик қилган сўз санъати
аналари кейинги давр
Жалол Икромий, Су
Жўра, Тошпўлат Ҳам

олади ва унга ўхшашга ҳаракат қилади. Устозига ҳурмати рамзи сифатида у ўқитаётган фанга меҳр қўяди. Шунинг учун ҳам ўқитувчи-мураббий нафақат таълим муассасасида, балки ундан ташқарида, яъни жамоат жойларида ҳам ўз касбига лойиқ,

ҳар бир хатти-ҳаракатини алоҳида масъулият билан бошқара оладиган комил шахс бўлиши зарур.

Атоқли немис педагоги А.Дистервег: "Ҳар қандай таълим ва тарбияда энг асосий нарса муаллим ҳамда унинг тафаккур дунёсидир" дея ўқитувчи-муаллимларнинг ўқувчилар тарбиясидаги ўрни беқиёс эканлигини таъкидлаган эди. Рус маърифатпарвар педагоги А.Герценнинг мазкур ғояни янада ойдинлаштиришга ёрдам берадиган қуйидаги фикри ҳам диққатга сазовор: "Эътиқод назария билан сингдирилса, хулқ-атвор фақат намуна ва ибрат билан шакллантирилади".

Ҳозирги замон ўқитувчи-мураббийлар олдига бир қатор янги талабларни қўймоқда. Таълим соҳасидаги ислоҳотлар ўқитишнинг илғор усул ва воситалари, шакллари билан бирга, тарбиявий ишларни ҳам ҳозирги, тобора ривожланиб бораётган ахборот асрига мос янги талаблар, яъни миллий тарбия қоидаларига асосланган мақсад асосида олиб бориш-

Маълумки, ислом илм-маърифат, эзгулик ва ҳалоллик, Ватанни севиш ва қадрлаш, яхши амалларга содиқликка даъват этади. Бу жараёнда инсонни ўз устида мустақил ишлашга, бешикдан қабргача илм излашга чорлаш билан боғлиқ даъват ҳаммасидан муҳимидир. Ҳатто, бир соат илм-маърифат билан машғул бўлиш, яъни илм олиш бир кунлик тоат-ибодатдан афзал эканлиги уқтирилади.

Марказий Осиёдан етишиб чиқиб, жаҳон илм-фани ривожига улкан ҳисса қўшган Хоразмий, Замахшарий, Форобий, Аҳмад Фарғоний, Абу Райҳон Беруний, Абу Али ибн Сино, Юсуф Хос Ҳожиб, Аҳмад Югнакий, Аҳмад Яссавий, Паҳлавон Маҳмуд, Мирзо Улуғбек, Алишер Навоий, Ҳусайн Воиз Кошифий, Заҳириддин Муҳаммад Бобур каби улуғ аждодларимиз ҳам буюк устозларнинг муносиб шогирдлари эдилар.

Мовароуннаҳр диёрида воя етиб, ислом дунёсида катта обрў қозонган Абу Ҳафс Кабир Бухорий ва унинг шогирдлари Имом Бухорий ва Имом Термизийлар яратган илмий-маърифий мактаб кейинги даврларда буюк Етти пиримиз ва уларнинг давомчилари камол топишига пойдевор бўлди. Мана, бир неча асрдирки, улар маънавий мероси башарият камолотига хизмат қилиб келмоқда.

мати катта бўлди.

Халқни илм-маърифатли қилишда кейинги асрларда яшаб ижод этган Мунис, Огаҳий, Муқимий, Фурқат, Завқий, Аваз Ўтар, Аҳмад Дониш каби маърифатпарвар зотлар, Исҳоқхон Ибрат, Маҳмудхўжа Беҳбудий, Абдулла Авлоний, Файзулла Хўжаев, Абдурауф Фитрат, Абдулҳамид Чўлпон, Абдулла Қодирий, Абдувоҳид Бурҳонов, Усмон Хўжаев, Мусо Саиджонов сингари фидойи жадидлар алоҳида жонбозлик кўрсатдилар. Уларнинг саъй-ҳаракати ва ташаббуслари туфайли юртимизда мактаб таълимини ислоҳ қилиш, уни замонга яқинлаштириш ғоясига эргашган юзлаб муаллим ва мураббийлар етишиб чиқди. Диёримизда замонавий илм-фан, таълим-тарбия анъаналари шаклланди.

Бухоро Халқ Республикасини оёққа қўйиш, мамлакат иқтисодиётини кўтариш ҳамда халқ хўжалигини ривожлантириш билимли, ватанпарвар ёшларга боғлиқ эканлигини яхши англаган Файзулла Хўжаев саъй-ҳаракати туфайли қисқа муддатда 51 та умумтаьлим мактаби, 11 та ҳунар-техника билим юрти ва 5 та мусиқа мактаби фаолияти йўлга қўйилгани ҳам анъаналар давомийлигини таъминлади.

Фитрат ва Файзулла Хўжаев жонбозлиги остида Ота

Ҳасан, Жамол Камол, Неъ
Аминов, Ғулом Шомур
Омон Мухтор, Тошпў
Аҳмад, Самандар Воҳид
Садриддин Салим Бухо
каби муносиб шогирдлар
монидан давом эттирил
лигини эътироф этиш жо

Сўнгги беш йилликда м
лакатимиз, қолаверса, ви
тимизда таълим-тарбия, и
фан, ижод ва санъат риво
га кўрсатилаётган эътиб
ўқитувчи мақомини кўтар
борасидаги саъй-ҳаракат
ислоҳотлар ҳар биримиз
ана шундай ёруғ умидлар
ғишлайди, албатта.

Айниқса, улуғ алломала
миз — Мирзо Улуғбек ва М
ҳаммад Хоразмий номида
иқтидорли болалар макта
лари, Огаҳий, Исҳоқхон И
рат, Абдулла Қодири
Ҳамид Олимжон ва Зулф
Ибройим Юсупов, Эркин В
ҳидов, Абдулла Орипов, М
ҳаммад Юсуф, Ҳалима Х
дойбердиева номлари бил
аталган ижод мактаблар
Темурбеклар мактаби, Пр
зидент мактаблари фаоли
ти йўлга қўйилгани, ҳар б
мактабда ихтисослаштири
ган мактабларга хос шарои
лар яратилишига алоҳи
эътибор қаратилаётга
диққатга сазовордир.

Ўтган йили Бухоро вило
тига ташриф чоғида През
дентимиз томонидан Бухо
шаҳрида Абдурауф Фитрат н
мидаги ўзбек тили ва хор
жий тилларни ўқитишга ихт
сослашган ижод мактаби ф
олиятини йўлга қўйи
ташаббуси илгари сурилга
лиги ҳам Учинчи Ренессан
пойдеворини қуришга кама
баста бўлиб келаётган во
ўқитувчи-мураббийларига че
сиз қувонч, янги режал
йўлида куч-ғайрат бағишлад

Бу каби саъй-ҳаракат в
ташаббуслар серқуёш ди
римизда асрлар давоми
ҳурмат-эҳтиром кўрсатиб ке
линаётган устоз-мураббий
ларга чинакам ишонч намуна
сидир. Демак, мураббий си
фатида аждодларимиз
муносиб бўлишга, ўсиб кела
ётган авлодимизнинг та
лим-тарбия, илм-фан чўқ
қиларини эгаллашига кўмак
лашишга ҳар бирими
бурчли ва масъулмиз. Зер
мураббий — миллатнинг юз
Ватан истиқболининг ас
бунёдкоридир!

Шуҳрат ИСМАТОВ
БухДУ педагогик
кафедраси ўқитувчис